

Rajaseudun historiaa ihmisenäkökulmasta

Pertti Rannikko (toim.): Repola: Elämää ja ihmisiä kahdella puolella rajaa, Joensuu: Repola-seura ry, 2017. 272 s. ISBN: 978-952-93-9845-4.

Repola (ven. Reboly) on pieni kylä ja maaseututaajama Mujejärven piirissä Karjalan tasavallassa Venäjällä. Repolassa asuu noin 840 (2013) ihmistä ja kylästä on matkaa Suomen rajalle 30 kilometriä. Toisin kuin monet muut Suomen ja Venäjän rajaseudut, Repola on kuulunut koko historiansa ajan Venäjälle, lukuun ottamatta vuosien 1918–20 välistä aikaa, jolloin se kuului hetkellisesti juuri itsenäistyneeseen Suomeen. Raja valtakuntien välillä ei ole kuitenkaan koskaan ollut läpäisemätön, vaan se on muovannut Repolan ja sen asukkaiden arkea ja kohtaloita läpi historian.

Repolan ja sen asukkaiden vaihteita käydään läpi kirjassa *Repola: Elämää ja ihmisiä kahdella puolella rajaa*. Kirjan on julkaissut Suomessa toimiva Repola-seura ry, joka on perustettu vuonna 1985 yhdyssiteeksi Repolasta lähtöisin oleville karjalaisille suvuille ja muille Repolasta kiinnostuneille. Kirjan on toimittanut Repola-seuran puheenjohtaja Pertti Rannikko, joka teki pitkän uran Itä-Suomen yliopiston ympäristöpolitiikan professorina ja keskittyi omissa tutkimuksissaan muun muassa maaseutu- ja raja-alueiden kylien kehitykseen. Rannikon lisäksi kirjan kirjoittamiseen on osallistunut joukko Repola-seuran jäseniä, joista moni kertoo kirjassa oman sukunsa ihmisistä ja vaiheista. Repola-kirja on suunnattu uusille ja nuoremille sukupolville ja siksi siitä on tehty helpopolukui-nen ja populaarimpi kuin edeltäjänsä, vuonna 2001 julkaistu *Aunuksen Repola*.

Kirja on jaettu viiteen osaan, joista ensimmäisessä luodaan läpileikkaus Repolan historiaan aina alueen asuttamisesta näihin päiviin saakka. Oma lukunsa on omistettu Repolasta Suomeen suuntautuneelle puukaupalle. Luvuista käy ilmi, että Repolassa on ollut kiinteää asutusta jo 1500-luvun puolivälin jälkeen ja ihmiset ovat saaneet elantonsa metsästämyllä, kalastamalla ja viljelemällä luonnon olosuhteiden sallimissa puitteissa. Niiden ohella erityisen tärkeitä elinkeinoja ovat olleet kaupankäynti rajan ylitse ja puun uittaminen sekä myynti Suomeen. Historia-

taustoitus on laaja (lähes 1/4 osaa koko kirjasta) ja se luo hyvän pohjan kirjan muille teksteille. Ilman tätä johdantoa olisi huomattavasti vaikeampi lukea myöhemmin kerrottavista ihmisten ja sukujen elämänvaiheista.

Kirjan toiseen osaan on koottu eri lähteistä peräisin olevia kuvauksia Repolan alueelta 1800-luvun lopusta 1940-luvulle. Näihin lukeutuvat muun muassa kirjailija Juhani Ahon kuvaus Repolan Tuulijärveltä vuodelta 1892, kansanperinteen kerääjä Samuli Paulaharjun teksti Repolan Kiimavaaran kylästä vuodelta 1900 ja Kansallismuseon kerääjä Helmi Reposen matkapäiväkirjamerkinnot Repolan alueelta vuodelta 1941, kun Suomi miehitti Neuvosto-Karjalaa ja monet tutkijat halusivat kerätä ja tallentaa alueen esineistöä ja rakennusperintöä. Nämä aikalaiskuvaukset, otteet kirjoista, muistelmat ja päiväkirjat kuvaavat herkullisesti, vaikkakin välillä traagisesti, oman aikansa Repolaa ja repolalaisia.

Kirjan kolmas osa sisältää henkilökuvia Venäjän puolelta rajaa, ja neljännessä luvussa kuvataan Suomen puolelle muuttaneiden ja paenneiden repolalaisten ihmisten ja sukujen kohtaloita. Tutuksi tulevat muun muassa vuonna 1916 Helsingistä Repolaan muuttanut venäjää taitamaton Hulda-mummo, metsäkaupan vaikutusvaltaiset päälliköt Feodor Šalliev ja Anatoli Retukov sekä Suomeen neuvostovaltaa 1922 panneet Homasen ja Pottosen perheet. Homasten ja Pottosten tavoin osa 1920-luvun alun runsaslukuisesta pakolaisväestä jäi asumaan Suomen puolen rajaseuduille jatkaen usein jo Repolassa harjoittamaansa elinkeinoa, mutta monet päätyivät pakolaishuoltoloihin. Eija Pääkön artikkeli kuvaa elävästi pakolaisten oloja Kymminlinnassa, joka oli Kotkassa sijainnut yksi Suomen kolmesta 1920-luvun pakolaishuoltolasta.

Kirjan viides osa on omistettu rajan eri puolelille joutuneiden sukulaisten kohtaamisille. Repolalaisia muutti ja pakeni Suomeen erityisesti vuosina 1920–22 kun valta kylissä siirtyi bolševikeille. Osa palasi takaisin kotiseudulleen ja osa jäi pysyvästi Suomeen. Suvut ja usein perheenjäsenetkin joutuivat erilleen toisistaan. Heidän jälleennäkemisensä ja tapaamisensa tulivat kunnolla mahdollisiksi vasta 1990-luvulla, jolloin rajan ylitse liikkuminen helpottui

poliittisen murroksen myötä. Osa oli saanut yhteydenottoja ja päässyt kuulemaan sukulaistensa kohtaloista jo aiemmin. Ville Pönttönen kertoo artikkelissaan, miten näki sukulaisiaan Leningradissa 1970-luvulla, ja miten tapaamiset ja matkat ovat jatkuneet näihin päiviin saakka.

Kirjan toimittajan sanoja mukailleen Repola-kirjan ihmisten elämänvaiheissa ”heijastuvat viime vuosisadan monet yhteiskunnalliset muutokset ja ihmisten kohtalot Suomen ja Venäjän rajaseudulla” (s. 217). Vaikka kirjassa ei olekaan tieteellistä pohdintaa, se on eräänlainen tapaus-tutkimus valtakuntien rajalla sijaitsevan alueen arjesta historian pyörteissä. Repola avaa lukijan eteen elävästi sen, miten poliittiset tapahtumat vaikuttavat tavallisiin ihmisiin ja miten ihmiset toimivat niissä mukana. Poliitiikan lisäksi kirjassa esiintyvien ihmisten elämää muokkaavat elinkeinojen, tekniikan ja liikenneyhteyksien muuttuminen ja kehittyminen (ml. maatalouden kollektivisointi neuvostoaikana ja puukuljetusten siirtyminen vesireiteiltä maanteille).

Rajojen ja raja-alueiden tutkijat ilahtuvat siitä, miten kirja valottaa Suomen ja Venäjän välisen rajan historiaa ja osoittaa, miten rajat ovat aina ihmisten luomia ja alati muutoksessa. Rajan ylitse virtaavat kirjassa niin vesistöt, uittotukit, puurekat, pakolaiset, paluumuuttajat, sukulaisten kirjeet kuin laukkukauppiat ja kauppatavarakin. Raja ei ollut täysin läpäisemätön neuvostoaikanaan ja yhteyksiä rajan toisella puolella asuviin sukulaisiin otettiin muun muassa rajauitoissa työskennelleiden uittomiesten avulla. Tiukoista säännöistä huolimatta suomalaisten ja venäläisten (jotka olivat usein suomen kielellä toimeen tulevia karjalaisia) keskustelut eivät rajoittuneet työasioihin, ja miehet harrastivat keskenään pienimuotoista kaupankäyntiä kauppatavaranaan muun muassa puukot ja vodka. Toisaalta rajoja luovat ihmiset toiminnallaan ja mielikuvillaan. Mentaalisia rajoja kohtaavat karjalaiset asettuessaan Suomeen: ”Heitä nimiteltiin ryssiksi ja heidän sanottiin vievän työpaikat suomalaisilta ja polkevan palkkoja” (s. 35). Niitä luodaan myös perheiden ja sukujen välille poliittisten erimielisyyksien johdosta: ”Äiti kielsi häntä

tulemasta lapsuudenkotiinsa ennen kuin hylkää kommunismin. Äiti ja poika itkivät erotessaan, eivätkä sen jälkeen tavanneet” (s. 125).

Kirjan vahvuus on sen looginen, lähes kronologinen rakenne, joka on luotu ryhmittelemällä kirjoitukset edellä mainittuihin viiteen osaan sekä lisäämällä jokaisen artikkelin alkuun lyhyt johdantokappale. Johdannot kuvaavat mihin ajanjaksoon kirjoitus sijoittuu, mihin materiaaliin se perustuu sekä ketä ovat siinä esiintyvät ihmiset. Nämä yhdessä Repolan historiasta kerrotun johdanto-osan ohella muodostavat kirjalle selkeän rungon. Kirjassa on käytetty hyväksi monipuolista materiaalia kuvituksineen ja kieli on kauttaaltaan hyvää ja helppolukuista. Juuri näistä seikoista johtuen kirja sopii myös niille, joille Repolan ja Suomen ja Venäjän välisen rajan historia ei ole ennestään tuttu. Uskaltaisin väittää, että juuri nämä seikat tekevät kirjasta myös mukavan poikkeuksen runsaslukuisten Karjalan kyläkirjojen joukossa. Lisäksi kirja nostaa esille karjalaisten pakolaisuuden, joka on jäänyt huomattavasti vähemmälle huomiolle kuin Karjalan siirtoväen historia.

Kirja olisi voinut sisältää lyhyet kirjoittajatiedot sekä jonkinlaisia sukupuita hahmottamaan kirjassa esiintyvien henkilöiden välisiä sukulaissuhteita. Lisäksi tutkijana jää kaipaamaan teorioiden ja käsitteiden kautta avautuvaa pohdintaa siitä, mitä repolalaisuus, karjalaisuus tai pakolaisuus on merkinnyt ja merkitsee ihmisille. Erityisen mielenkiintoista olisi ollut tietää tarkemmin, miksi jälkipolvet, jotka eivät itse ole koskaan asuneet Repolassa, ovat kiinnostuneet alueesta ja juuristaan. Lisääkö kiinnostusta ja erityislaatuisuutta se, että sukujuuret ovat rajan takana? Miten juuria tuodaan esille omassa elämässä ja miten niitä välitetään seuraaville sukupolville? Lisää tietoa olisi ollut kiinnostava saada myös nykypäivän Repolasta. Mitä Repola ja rajan äärellä asuminen merkitsevät nykyisille asukkaille? Ehkä seuraava Repola-kirja ottaa taas askeleen tieteellisempään suuntaan.

Virpi Kaisto